
Knjižne recenzije/ Reviews

Janez Juhant in Bojan Žalec (ur.), *Na poti k dialoščnosti človeka. Ovire človeškega komuniciranja*, Ljubljana, Teološka fakulteta, 2010.

V navedenem zborniku objavlja svoje prispevke trinajst avtorjev, in sicer: Janez Juhant, Bojan Žalec, Tomaž Erzar, Anton Jamnik, Branko Klun, Robert Petkovšek, Tadej Strehovec, Stanislav Slatinek, Karl Drago Ocvirk, Mari Jože Osredkar, Stanko Gerjolj, Erika Prijatelj in Mateja Pevec Rozman s Teološke fakultete.

Navedeni avtorji interdisciplinarno diagnosticirajo pogoje in ovire dialoga ter dajejo nekatere konkretne napotke za zdrave odnose v družbi. Te opredeljujejo po naslednjih problemskih sklopih:

1. Psihološka, antropološka in etična analiza dialoga (*Juhant, Žalec, Erzar, Jamnik*);
2. Dialog med znanostmi, v znanosti in v kontekstu različnih svetovnih nazorov (*Klun, Strehovec, Petkovšek*);
3. Pravni in religiološki pogledi na dialog (*Slatinek, Ocvirk, Osredkar*);
4. Izobraževalni, vzgojni in družinski vidiki dialoga (*Gerjolj, Prijatelj, Pevec Rozman*).

V prvem sklopu vidijo avtorji glavne ovire za dialog v tekmovalnem odnosu med ljudmi, nasilju, strahu, sovraštvu, nezaupanju, instrumentalizaciji človeka ter negativnih usedlinah v človeški duševnosti.

Drugi sklop poudarja zaprtost ali nezavedanje omejenosti znanstvenih pogledov in izkustev, ki ne upoštevajo celovitosti resničnosti. Različni znanstveniki pogosto niso pripravljeni na dialog. Zlasti bioetika je ključna za spoštovanje človekovega dostojanstva.

Tretji sklop izpostavlja ogroženost svobode v sodobni, do vere negativno zadržani družbi, saj je verska svoboda temelj vsake svobode. Podobno kot teologi, ki verjamejo v razodeto resnico, niso pripravljeni na dialog z naravoslovci, tudi filozofi niso. Na ta način vsak brani resnico na svoji strani, kar vodi v različne fundamentalizme – od verskega do metafizičnega in pozitivističnega oz. scientističnega. Šele potreba po preseganju lastne omejenosti pomeni pripravljenost, da nas drugi obogatijo skozi dialog. Družbene spremembe in lastni problemi silijo tudi Cerkev na pot dialoga in sprememb.

Četrty sklop osvetljuje pomen vključevalne pedagogike, ki upošteva celotnega učenca, upošteva tudi njegova verska prepričanja ter dialoško odstranjuje ovire med učiteljem in učencem. Kot vemo, lahko učna tehnologija dialog omogoča ali ovira. V tem je njena ambivalentna vloga. Prav takšno je tudi vprašanje učiteljeve avtoritete.

Janez Juhant (ibid.: 11–24) v omenjeni knjigi poudarja potrebo po preseganju tehnološke instrumentalizacije, zaradi katere nastajajo strah, sovražstvo in maščevalnost. Pomanjkanje dialoga je bistveno za monopolno totalitarno ali avtokratsko ideologijo, ki izhaja iz razsvetljenske kartezijansko-newtonovske paradigme. V zadnjem času se razvijajo interaktivne informacijske tehnologije, ki pa le širijo že obstoječa razmerja, ne da bi ustvarjale kvalitativno nova razmerja, obstoječih namreč ne morejo bistveno izboljšati. Juhant ugotavlja »pomanjkanje vzgojno-terapevtskega delovanja«, ki ga ni niti v posttranzicijskih državah niti v klasičnih zahodnih demokracijah.

Ko sredstva javnega obveščanja poročajo o nasilju in maščevalnosti, krhajo medsebojno zaupanje in preprečujejo srečevanje človeka s človekom. Politike 20. stoletja so netile razredno in nacionalno sovražstvo z nacionalnim zapiranjem vase. Egocentriem je brez sebstva kot sedeža pozitivnih vrednot in empatije.

Tomaž Erzar (ibid.: 41–67) opozarja, da starši otroku posredujejo izključevalne ali vključevalne modele komuniciranja. Med izključevalnimi vzorci ljubezni sta najpomembnejša dva, ki blokirata dialog. To sta fiksacija, ki se omejuje na preračunljivost, kaj pridobiti in kaj izgubiti, in flotacija, ki je beg pred odnosom, bližino in odgovornostjo. Zato dialog v virtualnem svet ne more nadomestiti dialoga v socialno-realnem svetu. Kdor se zaradi rezultata odpoveduje darovanju in odpuščanju, se tudi dialogu.

Anton Jamnik (ibid.: 51–68) išče etični izhod iz neoliberalističnega egocentriзма prek etikov Jonasa in Levinasa. Postmoderna situacijska etika je brez trdnih načel in norm. S tem je ogrožena sama sposobnost moralnega občutenja že zaradi racionalne morale. Celo vodilne osebnosti v tej zmedi odpovedujejo pred svojo slabo vestjo. Funkcionalizem je pomembnejši.

Branko Klun (ibid.: 69–78) se spominja, da je šlo v novem veku za dolgotrajen spor med teologi in naravoslovci. Pri tem je šlo za zaprto teologijo

vis-a-vis zaprti znanosti. Zavzema se za odprto teologijo in odprto znanost, ker nas razlike kličejo k razvoju.

Robert Petkovšek (ibid.: 79–91) se sprašuje po svetovnonazorski poti do dialoga kot po čistem pogledu. Vemo, da je bolje opazovati stvari od zgoraj, s ptičje, kot od spodaj, z žabje perspektive. Šele ob drugem se razlikovanje izbrusi. Ključno vprašanje je, ali jemljem bližino drugega kot nekaj instrumentalnega ali pa kot moralni izziv.

Tadej Strehovec (ibid.: 93–112) ocenjuje stanje dialoga znotraj bioetike. To področje je čedalje bolj kompleksno interdisciplinarno. Čedalje bolj je jasno, da je to prvotno človeško in ne biotehnološko vprašanje.

Jože Osredkar (ibid.: 127–136) ugotavlja, da je mladim razodetje v okviru starih miselnih vzorcev nerazumljivo. Vera tedaj ni »kvas življenja«, če je »staro vino v novih mehovich«. V nekem smislu ne moremo drugače, kot da vero izražamo na sebi lasten način (Beckov lastni Bog). RKC tega dolgo ni priznavala, zato se je cepila. Verska praksa prehiteva teologijo. Sekularizacija je simptom tega zaostanka. Cilj dialoga je ohranjanje naše človečnosti in z njo vrednote sožitja.

Drago Ocvirk (ibid.: 115–125) meni, da ni monoteizem nič bolj militanten kot politeizem. Nasilje izhaja iz družbenih in kulturnih mehanizmov in ne iz verskih konceptov. Ugotavlja, da je verska svoboda v svetu precej ogrožena.

Mateja Pevec Rozman (ibid.: 159–172) že v družini najde ovire in spodbude za dialog. Prestižni boj ga tako v družini kot v znanosti onemogoča. Nezrelost partnerjev preprečuje modro usklajevanje, prilagajanje in popuščanje v rigidnosti. Nezaželenost izražanja osebnega mnenja je danes pogosta. Zato je učenje dialoga v družini in v drugih ustanovah dolgotrajen proces. Učitelje je treba usposablјati tudi za mednarodni dialog z razvijanjem jezikovnih kompetenc pri učenju maternega in tujih jezikov ter z odpiranjem poti do krepostnega državljanstva.

Stanko Gerjolj (ibid.: 137–145) se zavzema za paradigmo vključujočnosti v pedagogiki, ki predpostavlja legitimnost spoštovanja različnih mnenj in celovite osebnosti učencev. To pa od udeležencev edukacije terjа moralno držo in postavlja didaktiko pred vedno nove dileme. Vključevanje ni sinkretizem ali uravnalovka, ampak je občutljiv pedagoški proces, v katerem se oblikuje čuteča skupnost.

Erika Prijatelj (ibid.: 147–157) opozarja na pomen tehnične vizualizacije v sodobnem pedagoškem procesu. Sem sodijo elektronske table, interaktivne učilnice in kamere. Možno je, da so ti pripomočki elementi celostnega učenja, vendar pod pogoji trdega učenja, učiteljeve hierarhične oz. statusne avtoritete, demokratične komunikativne interakcije z učenci ter dialoga med vidno in nevidno pedagogiko.

Prihodnja multikulturalna šola učnega dialoga, za katero se zavzemata Gabi Čačinovič Vogrinčič (2009) in Barica Marentič Požarnik (2009) ter jo opredelujeta tudi Eva Klemenčič in Urška Štremfel v izvirni monografiji *Nacionalna in mednarodna perspektiva izobraževanja za državljanstvo v multikulturalni družbi*, se sooča s premagovanjem negativnih dejavnikov dialoga in spodbujanjem pozitivnih, kakor so jih opredeljevali avtorji predstavljenega zbornika.¹

Bogomir Novak

Sonja Pečjak, *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*, Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 193 str.

Knjiga *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi* (2010) obravnava aktualno tematiko, ki je bila v zadnjem letu deležna precejšnje pozornosti. Razdeljena je na šest vsebinskih sklopov in se začne s predstavitevijo pismenosti. Raziskovanje pismenosti se je skozi čas razvijalo, pojavljajo se pa tudi »nove pismenosti« (razmišljujoča, informacijska, medijska, digitalna pismenost, str. 12).

Avtorica predstavi različne definicije pismenosti, izpostavi pa tudi, da pismenost danes predstavlja več kot le spretnost branja, pisanja. Knjiga je napisana razumljivo in je tako primerna za širši krog bralcev. Avtorica navaja tudi predloge za izboljšanje razumevanja in jih tudi sama v knjigi uporablja. V delu lahko zasledimo nekaj konkretnih raziskav s področja razumevanja besedil, ki so neposredno uporabna tudi pri izbiri učnih besedil v šoli. Pri strategijah za razvijanje bralnega besedišča navaja, »da je smiselno in potrebno uriti učence v različnih bralnih strategijah že takoj, ko se pri samostojnem učenju srečajo z besedili« (str. 98), saj »branje predstavlja najpomembnejše sredstvo učenja« (ibid.).

V zadnjem delu se avtorica dotakne zelo pomembne teme, to je profesionalnega razvoja učiteljev za pismenost. Bralno izobraževanje mora biti prisotno na vseh področjih izobraževanja učiteljev. »V prizadevanja za višjo pismenost bi se morali vključiti vsi udeleženi v izobraževalnem procesu, se pravi učitelji vseh predmetov in vodstveni delavci.« (Str. 165.) Nadalje izpostavlja še, da je potrebno posebno pozornost nameniti fantom. Na podlagi izsledkov mednarodne raziskave se je pokazala potreba, da se »posveti več pozornosti poučevanju strategij branja, saj lahko na ta način fantje vsaj

1 Literatura:
 Čačinovič Vogrinčič, G. (2009). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod za šolstvo.
 Marentič Požarnik, B. (2009). *Učenje kot pogovor*. Ljubljana: DZS.
 Klemenčič, E., Štremfel, U. (2011). *Nacionalna in mednarodna perspektiva izobraževanja za državljanstvo v multikulturalni družbi*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

delno kompenzirajo ali nekoliko slabše besedišče ali primanjkljaj motivacije za branje« (str. 168).

Za zahtevnejšega bralca tu in tam manjka kakšna informacija, da bi se lahko sam opredelil do predstavljenih rezultatov (na primer testi mnogoterih primerjav, str. 115). Vsekakor pa je knjiga priporočljiva za branje tako za učitelje, ki poučujejo v šolah, kot tudi za raziskovalce, ki se s tem področjem ukvarjajo.

Mojca Rožman